

**Is God a Moral Monster?
Making Sense of the Old Testament God
Paul Copan
Baker Books, 2011**

Anmeldt af **Carsten Vang**

I nyateismens voldsomme polemik mod kristendommen er det ikke mindst GTs Gud, som står for skud. Richard Dawkins har betegnet Gud i GT som et "moralsk monster", der tillader barnemishandling (Gen 22), svælger i blodtørstige massakrer (folkemordet i Jeriko), og hvis efterfølgere gør uhyrlige ting (fx Jeftas datter). Religionen er roden til alt ondt i verden, mener han.

Ikke kun nyateisterne har problemer med GTs gudsbillede. Også mange bibeltro kristne føler en vis ubehag ved den GT-lige etik, ikke mindst de mange bizarre renhedsforskrifter og buddet om, at alle Kana'ans indbyggere skulle udryddes.

Det er disse to målgrupper, Paul Copan, professor i filosofi og etik ved Palm Beach University i Florida, har for øje med denne bog. Dels vil han formulere et reflekteret svar på nyateismens hadefulde angreb på GTs Gud. Dens tilhængeres slagord dækker ofte over en manglende vilje til at ville læse GT i dens egen historiske kontekst, siger han. Dels vil han hjælpe teologer og almindelige bibellæsere til at forstå GTs Gud.

Bogen giver først en kortfattet skildring af nyateismen og dens heftige polemik mod GT. Dernæst belyser den nogle gennemgående sider ved gudsbilledet i Bibelen: Hvorfor tilbedelsen af Gud ikke er udtryk for en

guddommelig selvoptagethed, og hvordan Guds vrede og nidkærhed i virkeligheden afspejler hans dybe kærlighed til mennesket. Endelig har Copan en omfattende diskussion af 1 Mos 22, hvor han påviser, hvordan man ved at læse Abrahams ofring af Isak i sin kontekst i Genesis får et noget andet billede af Gud end ved som de nyateistiske bannerførere at læse Gen 22 isoleret.

Det tredje hovedafsnit, som er bogens længste, handler om nogle af de mest anstødelige sider ved GTs etik: Renhedslove og spiseforskrifter, grusomheder med hensyn til strafferetten, diskriminerende syn på kvinder, polygami og ægteskabsbrud, behandlingen af slaver i GT, og endelig det vanskeligste etiske problem overhovedet: Guds befaling til Israel om, at alle kana'anæere bør udryddes.

Copans grundsynspunkt er, at Gen 1-2 rummer GTs grundsyn på mennesket: At ethvert menneske er skabt i Guds billede, og at det derfor besidder absolut værdi og ligeværdighed. Imidlertid er GTs love ikke altid udtryk for dette ideal. GT lovgiver ind i en verden præget af syndefaldet, hvor det er de hårde hjerter, som hersker. GTs lovgivning er derfor foreløbig, og det har aldrig været meningen, at lovene i GT skulle

være endegyldige og fuldkomne. Profeterne forkynder bl.a. for at højne den etiske bevidsthed i Guds folk. Men læser man GTs etik på baggrund af den tilsvarende etiske vejledning hos Israels naboer, repræsenterer GT et stort fremskridt med hensyn til menneskesyn, kvinders og slavers stilling og strafferetten. GT tillader nok slaveri i form af gældsslaver; men slavers retstilling blev kraftigt forbedret i forhold til Israels samtid, og GT sætter klare grænser for slaveejernes adfærd. I modsætning til Nærorienten er det ikke kun kvinden, der anses for den skyldige ved ægteskabsbrud, men også den mandlige part i forholdet.

Bogens sidste afsnit drøfter nyateismens påstand om, at moral uden religion er at foretrække for en religiøs baseret etik.

Dette er ikke mindre end en aldeles fremragende bog, der bør læses af alle, som har den mindste interesse for GTs etik og har grebet sig selv i at undre sig over den. Forfatteren røber megen god bibelteologi, for eksempel når han skildrer Abrahams tro som en tro uden lov til forskel fra Moses' svigtende tro, selv om han havde fået loven (side 44). Copan giver mange overbevisende eksempler på, hvordan GTs love udgør et væsentligt fremskridt sammenlignet med lovsamlingerne i Israels omverden. Som eksempel nævner han, at GT ikke har sanktioner, som indbefatter kropslig lemlæstelse, hvilket ellers var udbredt i Nærorienten. Alt med et menneskeligt ansigt får en mildere behandling i GT end uden for Israel.

Loven om "øje for øje og tand for tand", som mange fremholder som et eksempel på den gammeltestamentlige *grusomhed*, får hos Copan en hel anden forklaring. Han siger – med rette – at denne lov ikke skal forstås bogstaveligt, men som et udtryk for *erstatningens størrelse*. Den erstatning, der skal betales den skadelidte, skal svare til forseelsen. Dette afsnit alene (side 93-96)

burde være pligtlæsning for enhver teologisk student, så at han eller hun bliver i stand til at imødegå denne udbredte vrangforestilling om GTs etik.

I afsnittet om polygami mener forfatteren, at GT faktisk rummer et principielt forbud mod polygamiet, nl. Lev 18,18. Den autoriserede danske oversættelse har desværre tilsløret dette fuldstændigt. Men Copan argumenterer for, at sprogligt og kontekstuelt set handler dette vers ikke om giftermål med konens fysiske søster, men med en anden kvinde, så længe konen stadig lever. Læseren får også en god forklaring på, hvorfor der skulle betales brudepris i GT-lig tid (side 117).

Bogen rummer mange tankevækkende indsigter. For eksempel får læseren en overraskende forklaring på Deut 25,11-12 (side 121-22), som i dansk gengivelse forordner, at en kvinde skal have hånden hugget af, hvis hun for at hjælpe sin mand under et slagsmål griber ud efter modpartens kønsdele. Copan finder, at lemlæstelse af kvindens hånd ikke er en sandsynlig forståelse. Snarere skulle straffen bestå i, at hendes eget kønshår skal skæres bort. Kvinden skal altså ydmyges stærkt, men ikke have hånden skåret af. Problemet med Copans læsning er imidlertid dette, at denne forståelse absolut repræsenterer et mindretalssynspunkt. Ingen gængs bibeloversættelse har denne mulighed. Denne tolkning er imidlertid værd at overveje, og han fremfører gode sproglige argumenter for den.

Bogen har et langt afsnit om GTs og NTs forhold til slaver. Den omfattende diskussion kan forekomme lidt omstændelig i en europæisk kontekst. I Europa er der næppe nogle i dag, som i ramme alvor vil hævde, at Paulus skulle støtte slaveriet som samfundsform. Men i amerikansk kontekst er disse afsnit om forholdet til slaver virkelig brændbare. Læseren får en stærk forståelse

for, at ikke mindst kristne i historiens løb lagde sig i selen for afskaffelsen af slave-riet.

Det kan ikke undre, at enkelte af bogens konklusioner kan forekomme vel søgte. Loven om skinsygeofferet i Num 5 bliver udlagt således, at også en skinsyg hustru tilsvarende ville kunne bringe sin mand under anklage (side 104-5). Det er der dog ikke noget, der tyder på. Num 5,12ff forholder sig alene til den jaloux ægtemand. Muligheden for, at kvinden kunne rejse en tilsvarende sag i tilfælde af mistanke om utroskab, nævnes ikke overhovedet i afsnittet.

Copan fremsætter det synspunkt, at Israels soldater ikke måtte plyndre og røve personligt i de guddommeligt sanktionerede krige (side 168). Deut 20,14 taler dog et andet sprog. Her må Israel plyndre alt, de finder i de besejrede byer. Af 2,35 fremgår også, hvordan israelitterne plyndrede kong Sihons byer ved indvandringen: Dyrene blev taget som krigsbytte sammen med alt det øvrige. Netop på dette område synes der ikke at være forskelle mellem GTs og de andre folkeslags praksis.

Forfatteren understreger med rette, at buddet om at tilintetgøre kana'anæerne kun gælder i én bestemt historisk kontekst og ikke gælder Israels krige som sådan. Men når han hævder, at *herem*-sproget (altså sprogbrugen vedr. "band") udelukkende er forbeholdt indvandringen og opgøret i amalekitterne i 1 Sam 15, men ellers ikke bruges, er dette ikke rigtigt! Denne terminologi bruges også i 1 Kong 20,42, hvor Gud har lagt "band" på aramærkongen. Endvidere vil Gud lægge band på alle folkene i sin dom (Es 34,2; Jer 25,9).

Jos 6 og 8 synes at pege entydigt på, at Josva og israelitterne lod hele byers befolkning dræbe, herunder kvinder, børn og gamle. Copan hævder imidlertid, at der ikke findes arkæologiske vidnesbyrd om nogen civilbefolkning i Jeriko og Aj (side 175). Derfor skal udsagnet i Josvabogen om udslettelse af alle Jerikos indbyggere ikke tages som udtryk for massakre på en uskyldig civilbefolkning, men kun som et udsagn om, at alle militære kombattanter i byerne blev udsløttet, siger han. Baggrunden for denne forståelse er den sene datering af udvandringen (ca. 1250 f.Kr.) (side 183). If. denne forståelse var Jeriko blot en militær befæstning på dette tidspunkt, ikke nogen egentlig by.

Problemet med den sene datering er, at der slet ikke var noget Jeriko eller Aj at erobre på dette tidspunkt (ca. 1230 f.Kr.). Han forudsætter, at der var en lille militær garnison på Jeriko; men det er der arkæologisk ikke nogen som helst dækning for at antage. Derimod er der rigtig mange forskellige vidnesbyrd om en civilbefolkning, der levede og døde i byen omkring 1400 f.Kr. og efterfølgende blev gravlagt. Det er vanskeligt at tolke Jos 6 og 8 anderledes, end at hele befolkningen i Jeriko og Aj omkom, inklusiv de ikke-militære befolkningslementer.

Disse forbehold skal kun tjene til at læse bogen med kritisk refleksion. Den rummer megen dyb bibelteologisk indsigt, og den sætter GTs undertiden underlige love ind i en helbibelsk og kristologisk sammenhæng. Et brugt eksemplar af bogen bør stå på enhver teologs skrivebord.